

Ковальчук О. Я.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та перекладу,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Мандзюк О. М.

студентка,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЕМОЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ КОНОТАЦІЇ У ЛЕКСИЧНОМУ ЗНАЧЕННІ СЛІВ ЗА РОМАНОМ «КРАДІЙКА КНИЖОК» МАРКУСА ЗУЗАКА

Конотація є провідним атрибутом художнього стилю, оскільки йдеться про важливі чинники сприйняття реципієнта певного твору. Саме в художньому мовленні чітко проступають денотативна та конотативна функції. Тому визначення емотивно-експресивно-оцінних засобів конотації у художньому творі є істотним для його інтерпретації, а також для розкриття внутрішньомовних закономірностей.

Мета роботи полягає у тому, щоб проаналізувати лексичні засоби вираження емоційного компоненту конотації на основі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

У сучасній лінгвістиці А. В. Філіппов, А. С. Стадній, В. Г. Гак, В. Д. Сліпецька, В. І. Говердовський, В. І. Ільченко, В. І. Шаховський, В. Л. Іващенко, Г. Б. Мінчак, І. А. Стернін, К. О. Ердман, Л. В. Мельник, Н. О. Бойченко, Т. А. Туліна, Ш. Баллі та інші достатньо дослідили теоретичний аспект понять «оцінності», «емоційності» та «експресивності» конотації та лексичних засобів їх вираження.

Виклад основного матеріалу. Лексика з конотативним компонентом слугує джерелом експресивного, емотивного та оцінного забарвлення, які присутні у її значенні. У конотацію зазвичай включають емотивний, експресивний, оцінний (емоційний) та функціонально-стилістичний компоненти. Всі чотири компоненти конотації можуть виступати разом в різних комбінаціях. Ми розглянемо емоційний компонент конотації, який співвідноситься з висловленням почуттів, настрою, суб'єктивного ставлення.

У літературі із поняттям «емоційність» традиційно пов'язують поняття оцінки, адже емоційність виникає у разі, коли оцінка проявляється як безпосередня реакція на події. Емоційна лексика

охоплює пласт слів, що мають, крім предметно-логічного значення ще й оцінювальний компонент. Емоційна оцінка завжди супроводжується певними переживаннями. Емоційна оцінка, що виражається у слові, – це здатність лексичної одиниці виразити емоційне ставлення до предмета мовлення, яке демонструє мовець [3, 150]. За класифікацією Миколи Гончарука реалізація кожного емоційного концепту здійснюється такими лінгвістичними способами, як: **пряма номінація емоцій** (наприклад, за допомогою іменників гнів, ненависть, страх в українській мові; anger, hatred, fear в мові англійській) та **безпосереднє вираження мовними засобами** (вигуки, брутальна лексика).

Прямі номінації емоцій страху, гніву, ненависті у романі сучасного австралійського письменника Маркуса Зузака «Крадійка книжок» охоплюють **три лексико-граматичні класи** [2, 226]:

а) **іменники**: fear (fright, terror, violence, shock); anger (annoyance, rage, fury, wrath, indignation, irritation, resentment, tantrum, outbursts); worry, paranoia, excitement, despair, hatred (loathing, abhorrence) у першотворі; страх (переляк, страхіття, жах, паніка, побоювання, переполох), гнів (злоба, лють), тривога, хвилювання, відчай, ненависть відповідно в українському перекладі, наприклад: *I did not see Frau Holtzapfel laid out flat on Himmel Street, her arms out wide, her screaming face in total despair. Я не бачив пані Гольцапфель, що розпласталася на Небесній вулиці, широко розкинувши руки, зі страшиним відчаєм на лементуючому обличчі.*

Пряма номінація гніву, ненависті, страху показує весь спектр сильних емоцій з негативною конотацією, які переважають у творі, де розповідається про війну. Негативна конотація у значенні емоції страху виявляється набагато ширше й різноманітніше, ніж позитивна. Страх може тримати людину в постійному напруженні, породжувати невпевненість у собі й не давати змоги особистості зреалізуватися найповніше. Він сковує активність людини, а в особливих випадках буквально паралізує її. Тому слова з негативною конотацією переважають у романі.

б) **прикметники**, що вживаються найчастіше з інфінітивом to be в оригіналі: angry (annoyed, resentful); fearful (fearsome, terrible, horrible), alert, appalled; переляканий, стривожений, засмучений, переляканий, стривожений, приголомшений, боягузливий, загрозливий, пронизливий в українському тексті, наприклад: *Papa, alert and appalled, stepped closer. Тато, переляканий і стривожений, підійшов ближче.*

в) **дієслова**: to fear, to concern, to seethe, to dread; нажахати, настрашити, наприклад: *Liesel heard the words she dreaded. Лізель почула слова, які її нажахали.*

Безпосереднє вираження мовними засобами проявляється за допомогою вигуків та брутальної лексики, яка в загальному підкреслює негативну рису особи, висвітлює її недоліки або емоції – боягузтво, слабохарактерність, гнів. Проаналізувавши роман, ми змогли виділити такі слова, як: *Saumensch* (пер. *сволоч*), *Saukerl* (пер. *зівнюк*). Наприклад: «*Saumensch!*» *Liesel's foster mother shouted. – Saumensch! – сварилась мама того вечора.*

«*Who asked you, Saukerl?*» *Quickly, she turned back to face the vomiting Saumensch. «Well? What is it? What is it, you filthy pig?» – Тебе хтось питає, Saukerl? – А тоді швиденько обернулася до малої Saumensch, яку знову вирвало. – Ну? Що таке? Що таке, брудна свинючко?*

Бачимо, що в романі деякі слова, що відносяться до брутальної лексики, не перекладають. Автор запозичує слова з німецької мови та епохи, яка описана у творі. Події відбуваються під час Другої світової війни у Німеччині, отож саме *Saumensch* та *Saukerl* передають емоції, поведінку та стан людей.

Вигуки яскраво висвітлюють почуття. У романі вони вживаються у прямій мові, щоб під час розмови передати емоційний стан персонажів. Цю функцію виконують наступні вигуки: «*Hey!*» he called in. He pointed with his whip. «*Hey, girl, what are you doing? Get out of there.*» – Агов! – крикнув у натовп євреїв. І вказав на неї своєю нагайкою. – Агов, дівчино, що це ти робиш? Ану геть звідси!, «*Dummkopf !*» he admonished himself, smacking his ear. He looked down shamefully at the sullen sight of Liesel's socks. «*Idiot!*» It didn't take him long to decide on making it right.*Dummkopf!* – вилаяв сам себе Руді, ляснувши рукою по вусі. Присоромлено опустил очі на шкарпетки Лізель, що так йому і докоряли. – Недоумок! – І, недовго ламаючи голову, він придумав, як усе виправити.

Модерне мовознавство фіксує класифікації більшої кількості емоцій та їхніх відтінків. У дієсловах, де автор роману висловлює емоційну характеристику вчинкам людей, переважають такі слова:

– з емоційно-негативною оцінкою: **кричати, верзти, розп'якати, бовкнути, голосити, хникати, лягнути, бідкатися та інші**; *He'd have cried and turned and smiled if only he could have seen the book thief on her hands and knees, next to his decimated body. Він би скрикнув, обернувся і засміявся, якби побачив, що крадійка книжок опустилась на коліна біля його знищеного тіла.*

– з емоційно-позитивною оцінкою: **теревенити, базарити, базікати**. Наприклад: *Rudy talked most of the time, about the last soccer match on Himmel Street, working in his father's shop, and whatever else came to mind. Майже всю дорогу він базікав – про останній футбольний матч*

на Небесній вулиці, про роботу в татовій кравецькій крамниці, і ще про різну всячину, що спадала йому на думку.

Грубі та вульгарно-оцінні слова мають також сильний емоційний заряд: **сичати, ревіти, верещати, волати, голосити**; вони виникли внаслідок метафоричних переносів образу тварини на людину. В англійській мові ці слова мають негативне забарвлення також: *roar, yell, scream*. Наприклад: «*You little slut!*» he **roared** at her. Ти, мала шльондра! – **ревів** він.

For all you know, the mayor's wife is now completely reformed after you yelled and screamed at her. Напевно, мерова дружина дуже змінилася після того, як ти так верещала і кричала на неї.

Зазначені дієслова мають денотативне значення «говорити, сваритися», в той час як конотативне значення виражає «злість, незадоволення чимось, лють». Люди шиплять, ревуть, гавкають, сичать, коли перебувають під впливом сильних емоцій. Емоційний компонент у наведених вище дієсловах висловлюється настільки яскраво, що денотативний макрокомпонент відходить на другий план. Бачимо, що конотативний компонент у поданих дієсловах відрізняється та передає негативну та позитивну емоційність, залежно від їхнього сприйняття.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація кожного емоційного концепту у романі М. Зузака «Крадійка книжок» здійснюється таким лінгвістичним способом, як пряма номінація емоцій та безпосереднє вираження мовними засобами (вигуки, брутальна лексика). Прямі номінації емоцій страху, гніву, ненависті охоплюють три лексико-граматичні класи: іменники, прикметники та дієслова. У дієсловах, де висловлюється емоційна характеристика вчинкам людей, переважають слова з емоційно-негативною та емоційно-позитивною оцінкою. Вжиті грубі та вульгарно-оцінні слова мають також сильний емоційний заряд. Усі використані у творі лексичні засоби конотації виконують певну функцію: номінативну, оцінну, емотивну, експресивну, зображувально-описову. Вони передають широкий спектр емоцій, які відчувають головні герої у період війни. Проте у романі зображена не лише лексика з негативною конотацією, а також присутнє світло, яке герої зуміли зберегти в собі. Усе це висловлюється за допомогою лексичних засобів.

Список використаних джерел:

1. Markus Zusak. The Book Thief. URL: https://cdn5-ss3.sharpschool.com/UserFiles/Servers/Server_4204286/Image/Grade9GT--TheBookThiefMarkusZusak.pdf

2. Зузак М. Крадійка книжок: роман. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. 414 с.

3. Сліпецька В. Д. Вербалізація негативних емоцій в пареміях. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Випуск 30. С. 225-227.

4. Сліпецька В. Д. Взаємозв'язок понять емоційність, оцінка, експресивність – актуальна проблема лінгвістичної теорії емоцій. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. Vol. IV. 2016. Pp. 149-153.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-17>

Ковальчук О. Я.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та перекладу,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Тимків О. Ю.

студентка,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мовні одиниці на позначення живої чи неживої природи (включаючи фразеологізми) є обов'язковими елементами кожної мови, вони є універсальними і надзвичайно важливими для людства. Фразеологізми, за понад столітню історію їх дослідження, стали об'єктом активних наукових пошуків у ХХ столітті. Більшість робіт концентрується на вивченні ФО з певним компонентом в їхньому складі або за принципом номінації окремих фрагментів.

До вивчення фразеології та фразеологічних одиниць зверталися такі дослідники як В. Л. Архангельський, А. С. Денисова, Р. П. Зорівчак, Д. Є. Ігнатенко, Ю. В. Ковалюк, І. І. Коломієць, Л. О. Лисенко, К. І. Мізін, О. А. Пономарьова, О. О. Селіванова, В. Фляйшер, М. М. Шанський та інші, досліджуючи різноманітні аспекти аналізованих утворень та розглядаючи їх з різних позицій. Найменування об'єктів неживої природи як складника лексичних парадигм української та англійської мов є маловивченим предметом наукових пошуків.

Більшість із нас щодня використовує у мовленні фразеологізми і навіть не помічає цього. Однак людям, які не є носіями мови, ці вирази